

КОМУНІКАТИВНА ГОТОВНІСТЬ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ДО НАДАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ДІТЯМ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ

Корнієнко М. В., Пасько О. М.

ВСТУП

Події, які відбуваються у нашій державі суттєво вплинули на усі сфери життєдіяльності громадян, і пов'язані із тим, що кожен може опинитись у стресовій ситуації чи травматичній події. Особливо уразливими є діти, оскільки у силу вікової неадаптації та незрілості вони не спроможні об'єктивно сприймати ситуацію та являються дуже чутливими до того, що їх оточує.

Діти більш адаптуються до умов, в яких опинились та спроможні до резилентності від будь-яких ситуацій. Тому важливо визначати ранню діагностику щодо доцільності та необхідності надати першу психологічну допомогу, оскільки це є важливим фундаментом забезпечення психічно здорового розвитку не тільки дитини, але й нації у цілому.

Актуальним постає питання комунікативної та психологічної готовності поліцейського під час надання допомоги дітям, тобто інтегральний стан поліцейського, який визначає його здатність до ефективної соціальної взаємодії із дітьми. У цих умовах важливим є готовність до спілкування та надання першої психологічної допомоги під час виконання професійних обов'язків із самою вразливою групою населення – дітьми. На поліцейського покладається реалізація забезпечення прав і свобод дитини. Відповідно до ст. 25 Загальної декларації прав людини – діти мають право на особливе піклування і допомогу¹.

Важливим є надання своєчасної психологічної допомоги дитині саме від працівника поліції, оскільки він безпосередньо першим прибуває на місце небезпечної ситуації, і саме знаходиться у епіцентрі негативних подій, які вплинули чи можуть вплинути на психічний стан дитини.

¹ Загальна декларація прав людини: Декларація, Міжнародний документ від 10.12.1948 № 995_015 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 06.12.2022).

Тому для якісної та ефективної допомоги дітям, важливим є притаманність поліцейському комунікативної та психологічної компетентності. Оскільки від вміння встановити психологічний контакт при спілкуванні із дитиною і залежить спроможність надати першу психологічну допомогу.

1. Теоретичні аспекти важливості комунікативної готовності поліцейського під час спілкування із дітьми

Спілкування поліцейського із дітьми, що постраждали, потребує детального вивчення та дослідження. Вимагає у свою чергу готовності працівників поліції до різних сценаріїв взаємодії, з метою надання не тільки фізичної безпеки, але й психологічної допомоги.

У науковій сфері вагомий внесок досліджень у галузі встановлення критеріїв спілкування поліцейського із дітьми здійснили провідні науковці: В.П. Бахін, І.Є. Биховський, Р.І. Благута, В.Л. Васильєв, А.П. Венедиктов, Н.І. Гаврилова, Н.В. Грищенко, Н.І. Єфімова, В.О. Коновалова, М.В. Костицький, Д.В. Куриленко, В.Г. Лукашевич, І.В. Озерський, Ю.А. Чаплинська, Ю.В. Чуфаровський, О.М. Цільмак, С.І. Яковенко та ін.

Так, науковець Н. Жук визначає, що комунікативний характер діяльності поліції загалом визначає еталон поведінки поліцейського. Адже комунікативність передбачає не лише повідомлення якоїсь інформації, але й спонування до дії інших осіб².

У науковій роботі колективу авторів В.А. Василенко та А.В. Даниленко визначається, що поліцейському потребується перенесення акцентів у навчанні з поінформованості на вміння застосовувати наявні знання у професійній діяльності, створювати власний алгоритм дій, бути готовим нести відповідальність за свої слова і вчинки.³

Можна зазначити, що тактика комунікації поліцейського, на думку, колективу авторів В.П. Вербовій та А.О. Кулакової заснована на багатьох принципах: об'єктивності, оперативності, партнерства, результативності толерантності. В наш час поліція постійно вступає в

² Жук Н. Можливість використання сучасних комунікаційних технологій в професійній діяльності патрульних поліцейських. *Організаційна психологія. Економічна психологія.* № 1. 20221. С. 61-68. DOI: <https://doi.org/10.31108/2.2021.1.22.7>

³ Василенко В.А., Даниленко А.В. Комунікативна компетентність поліцейського як об'єкт кроснаукового дослідження. *Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених.* № 2. 2020. С. 55-58.

діалог з різноманітними членами суспільства тому поліцейському потрібно стати не тільки справжнім професіоналом в галузі права, але й знати тонкощі спілкування з «проблемними людьми». Уміння спілкуватися з різними людьми, наявність терплячості та впевненості у собі – основа успішної діяльності поліцейських⁴

Особливості спілкування із дітьми, які опинились у контакті із законом та проведення слідчим їх допиту розглянуто детальніше у науковій статті О.М. Пасько та В.В. Горошко⁵.

У наших попередніх дослідженнях визначена структурно-логічна модель готовності слідчого до професійної діяльності, яка у свою чергу поділяється на певні типи. Один із типів моделі готовності до діяльності є психологічна готовність. Дану модель готовності до діяльності можна уніфікувати до працівників поліції.

Психологічна готовність – це інтегральний стан слідчого, який визначає його здатність до врахування структури психіки у професійній діяльності.

Психологічна готовність включає в себе наступні різновиди готовності: діагностична, рефлексійна, мотиваційна, регулятивна, перцептивна, сугестивна та комунікативна. Див. детальніше у науковій роботі Пасько О.М.⁶

Для встановлення психологічного контакту поліцейського із дитиною важливість саме комунікативної готовності до спілкування. Розглянемо даний різновид готовності більш детальніше.

Комунікативна готовність – це інтегральний стан поліцейського, який визначає його здатність до ефективної соціальної взаємодії.

Цей різновид визначає готовність до:

- оволодіння технікою комунікативної поведінки;
- необхідності уникати обговорення суперечливих питань;
- контролювання процесу бесіди;
- проявлення співчуття, коли це доречно;
- спостережливості;

⁴ Вербовий В.П., Кулакова А.О. Комунікація в професійній діяльності поліції. *Multidisziplinäre Forschung: Perspektiven, Probleme und Muster*. № 26. 2021. С. 117-119. DOI:<https://doi.org/10.36074/Logos-26.11.2021.v1.40>

⁵ Пасько О.М., Горошко В.В. Комунікативна готовність слідчого як необхідний складник допиту неповнолітніх. *Південноукраїнський правничий часопис*. № 1-2. 2022 С. 273-277. DOI:<https://doi.org/10.32850/sulj.2022.1-2.48>

⁶ Пасько О.М. Психологічна готовність слідчого до професійної діяльності. *Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України*. 2017. № 2. С. 69-72.

- викривання неправдивих свідчень, виявлення правду та брехню у відповідях;
- шанобливого відношення до співрозмовника;
- використання засобів емоційного впливу, які спрямовані на спонування допитуваного до каяття й чистосердечного зізнання;
- використання у допиті факторів раптовості, при постановці несподіваних питань;
- використання прийомів логічного впливу, які полягають у пред'явленні доказів, що спростовують показання допитуваного або потребують їх деталізації, та можуть призвести до протиріч між показаннями співучасників;
- подолання та нейтралізації мотивів, що спонукають допитуваного давати неправдиві показання;
- встановлення психологічного контакту при допиті;
- подолання бар'єрів у спілкуванні;
- застосування зон (дистанції) у комунікації;
- використання метод переконання, тобто правомірні дії на мислення, відчуття і волю, шляхом приведення доводів і пред'явлення доказів, при яких у допитуваного формується усвідомлене бажання давати правдиві свідчення в умовах збереження свободи вибору його поведінки встановити таку атмосферу при спілкуванні із допитуваним, яка забезпечить готовність і бажання обмінюватись інформацією, сприймати її, прислуховуватись до доказів співрозмовника та ін.

На думку, Я.С. Ключко, спілкуючись із дітьми та підлітками, представник закону передусім повинен побудувати розмову на довірі до себе, щоб змусити дитину чи підлітка довіритися йому, налагодити спілкування на взаємних інтересах. Під час спілкування поліцейський повинен діяти максимально доброзичливо, коректно й обережно.⁷

Перед тим як визначати безпосередній алгоритм дій психологічної допомоги дітям, визначимо ключові критерії ефективного спілкування та шляхів встановлення психологічного контакту із дітьми.

Важливим є надання своєчасної психологічної допомоги дитині саме від працівника поліції, оскільки він безпосередньо першим прибуває на місце небезпечної ситуації, і саме знаходиться у епіцентрі

⁷ Ключко, Я. С. Особливості професійного спілкування поліцейського з дітьми різного віку. *Мовна підготовка поліцейських: традиції, перспективи та зарубіжний досвід*: матеріали Міжнар. круглого столу з нагоди 100-річчя Одес. держ. ун-ту внутр. справ 04 серп. 2022 р..Одеса: ОДУВС, 2022. – С. 132-134.

негативних подій, які вплинули чи можуть вплинути на психічний стан дитини.

Тому для якісної та ефективної допомоги дітям, важливим є притаманність поліцейському комунікативної готовності як структурного елементу психологічної підготовки. Оскільки від вміння встановити психологічний контакт при спілкуванні із дитиною і залежить спроможність надати першу психологічну допомогу.

Перед тим як визначати безпосередній алгоритм дій психологічної допомоги дітям, визначимо ключові критерії ефективного спілкування та шляхів встановлення психологічного контакту із дітьми.

Шляхи встановлення психологічного контакту при спілкуванні із дітьми:

1. *Присісти на рівень очей із дитиною.* У таких умовах дитина відчуває безпеку та довіру до поліцейського, особливо коли останній у службовій формі. Зоровий контакт на рівних допоможе дитині не сприймати ієрархію віку, статусу та життєвого досвіду поліцейського – що сприяє довірчим відносинам.

2. *Посмішка та привітливність у спілкуванні із дітьми.* У разі, якщо під час спілкування із дітьми є доречним (в залежності від ситуації) проявити позитивні емоції, то слід використати дану пораду. Оскільки під час посмішки починається функціонування м'яз обличчя, які передають сигнал корі головного мозку, що людина знаходиться у безпеці та комфортному стані, – це допоможе відволікти дитину від критичної ситуації та почати надавати психологічну допомогу.

3. *Використовуйте доброзичливі слова та фрази.* Ласкаві слова поліцейського під час спілкування із дитиною допоможуть сформувати хороші стосунки та покращують спілкування із дитиною. Крім того, діти під час спілкування із поліцейським будуть мати кращу самооцінку й не будуть занурюватись у своїй проблемі.

4. *Зберігання спокою та проявляння розуміння.* Під час початку спілкування із дітьми, поліцейському важливо розуміти, що дитина сканує психічний стан поліцейського та відчуває його тривогу. Треба вміти зберігати спокій для того, щоб надати дитині відчути себе в безпеці, відчути, що її захищають, розуміють, поважають і піклуються про неї належним чином.

5. *Підтримання прагнення дитини до спілкування.* Важливим для спілкування із дітьми для поліцейського є вислуховування її уважно, не обривати монолог дитини. Надати можливість висловитись, іноді від цього вже стає легше. Відповідати на всі запитання слід спокійно, чітко.

6. *Говорити повільно, простими словами, короткими фразами, не складними реченнями.* Під час спілкування поліцейського із дитиною, слід враховувати вікові можливості сприймання та обробки інформації. Тому, для того щоб дитина зрозуміла, що саме хоче запитати чи донести до неї поліцейський – слід спілкуватись короткими реченнями або фразами.

7. *Не примушувати дитину розповідати про пережите.* З метою недопущення повторної травматизації від небезпечної ситуації для дитини, – не потрібно змушувати дитину розповідати про пережите, якщо вона цього не хоче. Навпаки, потрібно створити умови безпеки для дитини, забезпечити, щоб хтось із рідних та близьких просто був поруч, нехай і мовчки. Не можна казати занадто багато, треба надати людині побути в тиші. Можливість трохи помовчати дасть людині перепочинок і може підштовхнути її поділитися з кимось своїми переживаннями, якщо вона того забажає.

8. *Забезпечити підтримку, яка є поблизу.* Поліцейський повинен забезпечити дитині відчуття підтримки, як з боку близьких, так і з боку поліцейського. Навіть, запропонувати склянку води, це також буде символом підтримки та уваги для дитини.

9. *Запропонувати попити воду.* З точки зору психології, **вживання води під час стресу є одним із критерієм самодопомоги.** За допомогою ковтання води активується заспокійливий блукаючий нерв. Коли людина починає пити воду, вона переключасться на процес ковтання, і у деякій мірі це її відволікає від тієї події, в якій опинилась.

10. *Важливо бути уважним слухачем.* **Поліцейському важливо вміти бути уважним слухачем під час спілкування із дітьми.** Важливо слухати: очима, демонструючи пильну увагу; вухами, щоб дійсно почути, що саме турбує людину; серцем, із співчуттям і повагою.

Важливо: якщо не вдалось розговорити дитину – спілкуйтесь на цікаві для неї теми.

Отже, узагальнивши шляхи встановлення психологічного контакту при спілкуванні із дітьми, ми згодні із думкою Н.Ю. Максимова у тому, що з дітьми різного вікового етапу існують варіативні ситуації спілкування, оскільки для них пріоритетним є забезпечення задоволення їх базових потреб: потреби у безпеці; потреби у

безумовній любові; потреби у визнанні; потреби у пізнанні та набутті навичок; потреби бути собою; потреби бути дитиною⁸.

Поліцейському слід пам'ятати, що зазвичай, дитина більш емоційною та уразливішою й не стримана, і відповідно, менш контрольована, ніж доросла людина. Тому під час спілкування з дітьми різного віку слід обов'язково слід враховувати особливості їх вікового розвитку та наявності вікових криз.

Розглянемо більш детально **особливості встановлення психологічного контакту поліцейського із дитиною в залежності від вікового періоду дитини.**

Детально узагальнено вікові особливості та відповідні рекомендації до спілкування у науковій роботі О.А. Галустяна, Л.М. Захаренко, Т.І. Юрченко-Шеховцова⁹.

– *Немовлята* (від народження до 1-го року) потребують безпосереднього емоційного спілкування з дорослими, позитивний характер якого (переважання емоцій радості, задоволення) є тонутом для їх психічного здоров'я та стимулом для пізнання світу¹⁰.

Як дорослі можуть допомогти немовлятам. Тримайте їх у теплі і безпеці. Тримайте їх подалі від гучного шуму і хаосу. Частіше обіймайте і притискайте їх до себе. По можливості дотримуйтеся графіку годування і сну. Говоріть спокійним та лагідним голосом.¹¹

– Під час спілкування з *дітьми 3-ох років* (раннє дитинство) слід зважати на їх малий словниковий запас: у 1,5 років – від 30–40 до 100 слів, що не часто використовуються; у 2-а роки – приблизно 300 слів, у 3 роки – від 500 до 1500 слів. Вони не здатні щось вигадати, обдурити, можуть раптово пригадати побачене чи почуте раніше. На 3-му році життя дитина стає здатною виконувати предметні дії за інструкцією дорослого; з цікавістю слухає будь-які розмови дорослих, прагнучі зрозуміти, про що вони говорять; активно слухає казки, оповідання, вірші. Будуючи спілкування з 3-річними дітьми зважайте

⁸ Максимова Н. Ю. Психологія девіантної поведінки: навч. вид. Київ: Либідь, 2011. 520 с.

⁹ Галустян О.А., Захаренко Л.М., Юрченко-Шеховцова Т.І. Особливості професійного спілкування патрульних поліцейських з різними категоріями осіб: методичні рекомендації. Київ. 2017. 39 с

¹⁰ Галустян О.А., Захаренко Л.М., Юрченко-Шеховцова Т.І. Особливості професійного спілкування патрульних поліцейських з різними категоріями осіб: методичні рекомендації. Київ. 2017. 39 с

¹¹ АбеткаБезпеки: Як дорослі можуть допомогти дітям під час надзвичайних ситуацій URL:<https://oda.zht.gov.ua/news/abetkabezpeky-yak-dorosli-mozhut-dopomogty-dityam-pid-chas-nadzvyčajnyh-sytuatsij/> (дата звернення: 06.12.2022).

на їх підвищену образливість і чутливість до визнання їх досягнень, емоційні спалахи з приводу дрібниць, перебільшення власних успіхів¹².

– Під час спілкування з *дітьми дошкільного віку (3-6 років)* можна отримати лише приблизну, поверхневу інформацію. Дітям дошкільного віку притаманна яскрава уява і тому здатні щиро вірити у деякі речі, яких насправді не було, забувати неважливі факти або плутатись у свідченнях. Розмовляють простими або складними реченнями, слабо орієнтуються у часі, просторі, числах, не розуміють абстракцій. Вірять інформації, отриманій від дорослих, реагують на похвалу, зазвичай сором'язливі з незнайомими людьми. Спілкування організовується у вигляді малюнків, казок, інших «м'яких» методик. Якщо не вдалось розговорити дитину дошкільного віку, то спробуйте почати розмову про цікаві для неї теми («Ти любиш мультфільми?»; «Який твій улюблений мультфільм?»; «Яка твоя улюблена іграшка?»)¹³.

Як дорослі можуть допомогти дітям раннього віку. Приділяйте їм більше часу та уваги. Постійно нагадуйте їм, що вони знаходяться в безпеці Поясніть, що вони не винні у події, що сталося. Намагайтеся не розлучати дітей з тими, хто піклується про них, з братами, сестрами та близькими. По можливості виконуйте звичні процедури і дотримуйтеся режиму. Простими словами відповідайте на питання про те, що сталося, без страшних подробиць. Дозвольте дітям триматися поруч з дорослими, якщо їм страшно і вони чіпляються за дорослих. Будьте терплячими з дітьми, які повертаються до поведінки, притаманної більш молодшому віку, наприклад, гризуть нігті. По можливості створіть умови для ігор і відпочинку. Якщо дорослий поранений, перебуває у вкрай пригніченому стані або за іншої причини не може піклуватися про свою дитину, постарайтеся допомогти йому організувати догляд за дітьми. Тримайте дітей та їх близьких разом і не дозволяйте розлучати їх. Наприклад, якщо дорослого відвезли, щоб надати йому медичну допомогу, спробуйте

¹² Галустьян О.А., Захаренко Л.М., Юрченко-Шеховцова Т.І. Особливості професійного спілкування патрульних поліцейських з різними категоріями осіб: методичні рекомендації. Київ. 2017. 39 с

¹³ Галустьян О.А., Захаренко Л.М., Юрченко-Шеховцова Т.І. Особливості професійного спілкування патрульних поліцейських з різними категоріями осіб: методичні рекомендації. Київ. 2017. 39 с

відправити з ним дітей або докладно запишіть інформацію про те, куди його відправляють, щоб діти змогли зустрітися з ним¹⁴.

– Під час спілкування з дітьми *молодшого шкільного віку (6-10 років)* слід враховувати, що у них є цілком достатній словниковий запас для висловлювань, вони можуть описувати подробиці, пояснювати хід подій. Пам'ятають факти протягом тривалого часу, розрізняють категорії «добре» та «погано», мають власну думку. Їх мислення та оцінки контрастні, крайні (добре-погане, свої-чужі, правильно-неправильно)¹⁵.

– *Діти у віці 9-10 років* починають вільно виражати свої емоції, швидко говорити, можуть брехати для самозахисту від негативних наслідків. До дорослого ставляться з довірою і відкритістю. Для них надважливим є особистий приклад дорослих, громадське оцінювання їх вчинків, знань і особистих якостей¹⁶.

– Під час спілкування з *дітьми підліткового віку (10–15 років)* врахуйте, що підлітки здатні мислити критично, можуть висловлювати незгоду із діями дорослих, потребують фактів та аргументації. Вони дуже чутливі до зовнішності, одягу, манер. Особистісно значущим для них є збереження статусу у власній соціальній групі. Необхідно пам'ятати, що у підлітків спостерігаються різкі зміни емоційних станів – запальність, дратівливість, конфліктність з дорослими (батьками, вчителями, представниками влади), в тому числі через гормональні зміни у зв'язку із статевим дозріванням. В спілкуванні з цією категорією потрібно бути чесними, відвертими, прислуховуватись до їхньої думки та поважати як особистостей, обережно використовувати зауваження, повчальний тон чи наказ (замість наказу «Припини палити!» зауважити: «Паління шкодить твоєму здоров'ю» тощо). Використовуючи пропозицію, прохання, домовленість можна отримати певну довіру підлітка¹⁷.

¹⁴ АбеткаБезпеки: Як дорослі можуть допомогти дітям під час надзвичайних ситуацій URL:<https://oda.zht.gov.ua/news/abetkabezpeky-yak-dorosli-mozhut-dopomogty-dityam-pid-chas-nadzvyhajnyh-sytuatsij/> (дата звернення: 06.12.2022).

¹⁵ Галустьян О.А., Захаренко Л.М., Юрченко-Шеховцова Т.І. Особливості професійного спілкування патрульних поліцейських з різними категоріями осіб: методичні рекомендації. Київ. 2017. 39 с

¹⁶ Галустьян О.А., Захаренко Л.М., Юрченко-Шеховцова Т.І. Особливості професійного спілкування патрульних поліцейських з різними категоріями осіб: методичні рекомендації. Київ. 2017. 39 с

¹⁷ Галустьян О.А., Захаренко Л.М., Юрченко-Шеховцова Т.І. Особливості професійного спілкування патрульних поліцейських з різними категоріями осіб: методичні рекомендації. Київ. 2017. 39 с

– Під час спілкування з *дітьми юнацького віку (15–18 років)* слід опиратися на їх морально-вольові якості. Юнаки (юнки) у спілкуванні вибіркові, усвідомлюють цінність власної особистості, своєї неповторності, прагнуть рівності стосунків з дорослими як з друзями чи порадиниками. У цьому віці посилюється увага до особистісних, внутрішніх, власне психологічних якостей людини, на основі чого робиться висновок про неї. Врахуйте, що небажання чи невміння дорослих визнавати автономію юнаків¹⁸.

Як дорослі можуть допомогти дітям старшого віку і підліткам. Приділяйте їм час та увагу. Допоможіть їм займатися звичними справами Поясніть, що сталося і що відбувається зараз. Дозвольте їм сумувати, не чекайте, що вони виявляться сильнішими. Вислухайте їх міркування і страхи без засуджень і оцінок. Чітко визначте правила поведінки і поясніть чого чекаєте від них. Запитайте, чого вони побоюються, підтримайте їх, обговоріть, як краще вчинити, щоб залишитися неушкодженим. Заохочуйте їх прагнення приносити користь оточуючим і надайте таку можливість¹⁹.

Таким чином розглянуто важливість комунікативної готовності поліцейського до спілкування із дітьми, які постраждали. Розглянуть певні тонкощі встановлення психологічного контакту, також враховано вікові особливості та їх потреби під час взаємодії.

Отже, після того, як поліцейський зміг встановити психологічний контакт із дитиною, він може приступати до надання першої психологічної допомоги дитині.

2. Алгоритм надання поліцейським першої психологічної допомоги дитині

Наступним етапом після готовності поліцейського встановлювати психологічний контакт із дітьми є необхідність надавати першу психологічну допомогу дитині, яка постраждала. Оскільки від швидкості та своєчасності вірної й ефективної психологічної допомоги залежить можливість відновлення й резилентності від стресової ситуації дитини.

¹⁸ Галустян О.А., Захаренко Л.М., Юрченко-Шеховцова Т.І. Особливості професійного спілкування патрульних поліцейських з різними категоріями осіб: методичні рекомендації. Київ. 2017. 39 с

¹⁹ АбеткаБезпеки: Як дорослі можуть допомогти дітям під час надзвичайних ситуацій URL:<https://oda.zht.gov.ua/news/abetkabezpeky-yak-dorosli-mozhut-dopomogty-dityam-pid-chas-nadzvychajnyh-sytuatsij/> (дата звернення: 06.12.2022).

Для надання психологічної допомоги дітям ми узагальнили існуючі підходи для збереження психічного здоров'я дитини.

Негативні емоції. Якщо дитина плаче, то надати можливість виплакаться. Оскільки плач є захисною реакцією експресії психічного стану дитини, завдяки якому вона зможе проявити та виплеснути негативні емоції та самозаспокоїтись. Сльози пов'язані з фізіологічними процесами виділення заспокійливої речовини в організмі, тому поліцейському не потрібно переривати плач, м'яко розмовляти з дитиною, слід робити усе, щоб підтримувати рівний помірний рівень плачу, щоб дитина могла виплакаться та виговоритися, тобто «виплеснути ззовні» своє горе, образу, страх, але щоб ця реакція не перейшла в істерику. Просто вислухайте і емоційно підтримайте.

Поліцейський ні в якому разі не повинен наполягати на тому, щоб дитина припинила плач, оскільки у такому випадку у дитини буде пригнічений психічний стан. Навпаки, слід пояснити дитині, що така реакція є нормальною і для дівчат і хлопців у будь-якому віці. Не говорити такі фрази: «Заспокойтеся», «Все буде добре», «Все пройде», «Життя налагодиться» тощо. Такого роду слова замість надії нададуть дитині, якій ви допомагаєте, відчуття самотності. Вона вам не повірить і відчусь, що ви її не розумієте, навіть якщо на словах погодиться з вами.

Відчуття безпеки. Під час початку спілкування поліцейського із дитиною, яка опинилась у критичній ситуації, слід наголосити на тому, що ситуація минула і дитина знаходиться у безпеці. Тому, що безпека є базовою потребою інстинкту самозбереження і у разі її відсутності, ми не зможемо встановити психологічний контакт із дитиною. Використовувати потрібно основні сугестії для людини в гострому стресовому стані: «Я поруч, ти не один (одна). Я хочу допомогти...», « Назвіть своє ім'я – моє ім'я..., я поліцейський..., я вмю надавати допомогу».

Тому для поліцейського у пріоритеті є забезпечення швидкої реакції щодо запобігання спостереження дітьми трагічних сцен, поранень людей або катастрофічних руйнувань. Також слід звернути увагу, щоб діти не були слухачами травмуючих оповідань про подію. І, щоб сторонні люди, які не входять до групи порятунку, не задавали травматичні питання.

Члени сім'ї, батьки й опікуни – важливе джерело захисту та емоційної підтримки для дітей. Діти, розлучені зі своїми близькими, під час кризового події виявляються в незнайомому місці, в оточенні незнайомих людей. Вони часто сильно налякані і не в змозі правильно

оцінити ризик і навколишні їх небезпеки. Важливим першим кроком є возз'єднання тих, хто залишилися без сімейного нагляду дітей, у тому числі підлітків, з їхніми близькими. Якщо діти перебувають разом з батьками, треба намагатися підтримувати дорослих в турботі про дітей.

Надання допомоги в задоволенні базових потреб (наприклад: їжа, вода, інформація). Якщо дитина хоче їсти, пити – то обов'язково надати можливість перекусу, або попити воду. У такому разі дитина зможе переключитись на більш спокійний стан та зможе забезпечити базову потребу. Базові потреби являються фундаментом фізіологічного стану людини, який має тісний зв'язок із психічним станом.

Крім того, попередньо визначено важливість вживання води та її вплив на нервову систему.

Уважно слухати дитину, не примушуючи говорити. Поліцейському потрібно бути уважним слухачем, застосовуючи активне слухання: кивати головою, емоційно відтворювати настрій дитини та вимовляти короткі підтверджувальні репліки. Можливо першочерговою потребою дитини буде виговоритись та щоб її почули, тим самим дитина зможе самозаспокоїтись та допомогти у виборі шляхів психологічної допомоги для неї же самої.

Запропонуйте разом із вами вправи з протоколу саморегуляції. В межах ініціативи дружини Президента України Олени Зеленської стосовно програми охорони психічного здоров'я населення та надання психологічної допомоги особам, які постраждали внаслідок збройної агресії російської федерації проти України, та в межах міжнародної співпраці відповідно до домовленостей між першою леді України Оленою Зеленською та першою леді Держави Ізраїлю Міхаль Герцог, Міністерством внутрішніх справ України реалізовано спільний проект з провідною ізраїльською організацією у сфері надання психологічної допомоги *Israel Trauma Coalition*. Один із модулів програми «Основи самодопомоги: Заняття 1. Гостра реакція на стрес. Базовий протокол саморегуляції 4 стихії. Принципи саморегуляції при зтяжньому стресі. Відновлення безперервності життя» – передбачає легкий та швидкий спосіб зниження рівня стресу.

Запропонуйте дитині повторювати за вами й виконати вправи «чотирьох стихій»²⁰:

²⁰ Навчальний курс з основ самодопомоги та допомоги іншим *Israel Trauma Coalition*

- Повітря:
- Декілька усвідомлених вдихів та видихів, спостерігаючи за перебігом повітря всередину та назовні.
- Контрольоване дихання: видих довший, ніж вдих. Дихання по квадрату, але починаємо з видиху.
- Принцип – уникнути інстинктивного дихання – бажання робити глибокий вдих.
- Вода:
- Або виділяємо слину, представляючи соковиту скибочку лимона яка лежить на язичку.
- Або просто п’ємо воду маленькими ковтками, відчуваючи, як змочується ротова порожнина.
- Земля – тіло «Джекобсон лайт» – принцип розслаблення через напругу.
- Мета – знизити тремор чи ефект «ватні ноги».
- Напружити і різко відпустити м’язи.
- «Насос» – підняти плечі та опустити. Заземляємось, відчуваючи опору на землю чи підлогу. Звертаємо увагу на фізичне відчуття підтримки поверхонь, на яких стоїмо/сидимо/лежимо.
- Вогонь
- Мета – розширити поле зору, протидіючи тунельному зору.
- Дивимося на всі боки, фіксуючи погляд на великих предметах і називаємо їх (можна про себе)

Застосування моделі першої психологічної допомоги РППУ.

Модель розроблена Др. Моше Фархи з академічного коледжу Тель-Хай. Дана модель успішно використовується в Ізраїлі²¹.

Р – Разом, зобов’язання бути поруч:

Ви зобов’язуєтесь бути поряд. Ця заява викликає почуття безпеки, захищеності тим, що ви з ним, і він не один. «Дитино, я з тобою. Я нікуди не піду».

Під час травмуючої події людина відчувається самотньою і безпорадною. Важливо повернути почуття, що ми разом, ти не один.

I – Ініціатива, заохочення ефективної діяльності:

Наш перший порив – заспокоювати страждаючого від тривоги, дати йому склянку води та відправити відпочивати. Цього не варто робити! Натомість слід спонукати до активної самостійної дії,

²¹ Навчальний курс з основ самопомоги та допомоги іншим Israel Trauma Coalition

допомагаючи собі та оточуючим. Треба виходити з найпростіших дій та інструкцій

Мета – бути активним у контексті події, що відбулася. Потрібно спонукати людину діяти самостійно, допомагати іншим та бути джерелом допомоги, а не пасивною жертвою. Ціль полягає в тому, щоб відновити у жертви почуття контролю

П – Питання, що наводять на роздуми:

Канал спілкування із жертвою тривоги під час інциденту має бути ментальним, раціональним, а не емоційним. Не заохочуйте жертву висловлювати свої почуття під час та після події.

У – Усвідомлення події:

Дуже важливо розповісти потерпілому, що було і що було після події. Важливо наголошувати знову і знову, що про цю подію завершилося та закінчилося. Все позаду. Найважливіше у поясненні – це дозволити людині розповідати історію знову і знову, від самого початку, до того, як усе почалося, коли все ще було добре, і до кінця – після того, як усе закінчилося і він повернувся додому. Задайте йому усвідомлені питання, щоб створити послідовну розповідь.

Не ставте запитань про те, як він почувається! Просто про те, що сталося та як це сталося. У хронологічному порядку.

Під час спілкування із дитиною організуйте дозвілля.

Спілкування із дитиною буде більш ефективним та якісним, якщо поліцейський зможе забезпечити провідну діяльність дитини у вигляді гри. Наприклад, під час розмови надати дитині малювати, ліпити із пластиліну, складати конструктор та ін. або поговоріть на цікаві для них теми з урахуванням віку – це допоможе дитині відволіктись від стресової ситуації та надасть можливість поліцейському у більш довірливих відносинах визначити обставини події. Також це сприятиме заспокоєнню негативного психічного стану дитини.

Нами підготовлені Довідники^{22,23}, у яких узагальнені наукові дані про механізм, причини, методи подолання та профілактику стресу, які можуть бути успішно застосовані поліцейськими для саморегуляції негативних психічних станів під час виконання ними професійних обов'язків в умовах воєнного часу, а також запропоновані вправи, які

²² Пасько О.М., Прудка Л.М. Стрес у роботі поліцейського в умовах воєнного стану: Довідник. Одеса: ОДУВС, 2022. 77 с.

²³ Пасько О.М., Прудка Л.М. Саморегуляція психічного стану поліцейського під час стресу в умовах воєнного стану: Довідник. Одеса: ОДУВС, 2022. 47 с.

поліцейський може провести разом із дитиною для повернення дитини у стан спокою.

ВИСНОВКИ

Таким чином, узагальнюючи надані алгоритми дій поліцейського, обов'язково слід також звернути увагу на те, що діти часто збираються навколо місця події і можуть стати свідками жаклимих подій, навіть якщо вони або їх батьки або піклувальники безпосередньо не постраждали. І у хаосі стресового стану, дорослі часто поглинені своїми турботами і не можуть уважно стежити за тим, чим зайняті діти, свідками яких картин вони є та що чують. Тому поліцейський, повинен у першу чергу захистити дітей від трагічних дій або розповідей очевидців.

В умовах воєнного стану в Україні пріоритетним напрямком залишається звернення уваги на дітей, які постраждали і опинились у стресовій ситуації. Саме діти, – це майбутнє нашої держави, вони потребують копійкою уваги, як з боку держави, так і з боку суспільства. Оскільки поліцейський один із перших учасників, який прибуває на першу лінію надання допомоги, то він повинен вміти визначати доцільність та потребу надання саме першої психологічної допомоги дітям.

Нами визначено важливість врахування комунікативної готовності до взаємодії із дітьми, що постраждали, як загальної структурно-логічної моделі готовності поліцейського до професійної діяльності. Оскільки дана готовність є елементом загальної психологічної готовності до професії. Також основою комунікативної готовності визначено шляхи встановлення психологічного контакту із дітьми, з урахуванням вікових особливостей та вікових криз.

Отже, поліцейський знаходиться на першій лінії фронту допомоги дітям у кризових та стресових ситуацій під час небезпеки, і саме від його спроможності бути готовим надати першу психологічну допомогу дитині, може залежати подальша її доля та рівень нервового напруження й саморегуляції.

Набуло подальшого розвитку дослідження комунікативної готовності поліцейського до взаємодії із дітьми, що постраждали та запропоновано ряд психологічних порад, завдань, вправ, – які сприяють відновленню психічної саморегуляції дитини.

АНОТАЦІЯ

У науковій роботі зосереджено увагу на комунікативній готовності поліцейського, як структурного компоненту психологічної готовності структурно-логічної моделі готовності до діяльності. Визначено важливість врахування вікових особливостей взаємодії поліцейського із дітьми. Одним із пріоритетних напрямків комунікації у професійній діяльності виокремлено шляхам встановлення психологічного контакту із дітьми. Де врахована специфіка психічного стану дитини під час стресової або небезпечної ситуації. Запропоновано поради поліцейським для допомоги ефективного спілкування із дітьми, які опинились у небезпеці. Також систематизовано різні підходи алгоритму дій для надання першої психологічної допомоги дітям у вигляді чітких інструкцій, які слід використовувати як окремо, так і у сукупності, – в залежності від рівня необхідності надання психологічної допомоги. Застосування поліцейськими алгоритму надання першої психологічної допомоги дітям під час виконання професійних обов'язків, сприятиме профілактиці повторної травматизації дитини та подолання різних соматичних захворювань, які є результатом стресів.

Література

1. Абетка Безпеки: Як дорослі можуть допомогти дітям під час надзвичайних ситуацій URL: <https://oda.zht.gov.ua/news/abetkabezpekyak-dorosli-mozhut-dopomogty-dityam-pid-chas-nadzvychajnyh-sytuatsij/> (дата звернення: 06.12.2022).
2. Василенко В.А., Даниленко А.В. Комунікативна компетентність поліцейського як об'єкт кроснаукового дослідження. *Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених*. № 2. 2020. С. 55-58.
3. Вербовій В.П., Кулакова А.О. Комунікація в професійній діяльності поліції. *Multidisziplinäre Forschung: Perspektiven, Probleme und Muster*. № 26. 2021. С. 117-119. DOI:<https://doi.org/10.36074/logos-26.11.2021.v1.40>
4. Галустян О.А., Захаренко Л.М., Юрченко-Шеховцова Т.І. Особливості професійного спілкування патрульних поліцейських з різними категоріями осіб: методичні рекомендації. Київ. 2017. 39 с
5. Жук Н. Можливість використання сучасних комунікаційних технологій в професійній діяльності патрульних поліцейських. *Організаційна психологія. Економічна психологія*. № 1. 2022. С. 61-68. DOI: <https://doi.org/10.31108/2.2021.1.22.7>

6. Загальна декларація прав людини: Декларація, Міжнародний документ від 10.12.1948 № 995_015 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 06.12.2022).

7. Ключко, Я. С. Особливості професійного спілкування поліцейського з дітьми різного віку. *Мовна підготовка поліцейських: традиції, перспективи та зарубіжний досвід*: матеріали Міжнар. круглого столу з нагоди 100-річчя Одес. держ. ун-ту внутр. справ 04 серп. 2022 р..Одеса: ОДУВС, 2022. – С. 132-134.

8. Максимова Н. Ю. Психологія девіантної поведінки: навч. вид. Київ: Либідь, 2011. 520 с

9. Пасько О.М. Психологічна готовність слідчого до професійної діяльності. *Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України*. 2017. № 2. С. 69-72.

10.Пасько О.М., Прудка Л.М. Саморегуляція психічного стану поліцейського під час стресу в умовах воєнного стану: Довідник. Одеса: ОДУВС, 2022. 47 с.

11.Пасько О.М., Прудка Л.М. Стрес у роботі поліцейського в умовах воєнного стану: Довідник. Одеса: ОДУВС, 2022. 77 с.

12.Пасько О.М., Горошко В.В. Комунікативна готовність слідчого як необхідний складник допиту неповнолітніх. *Південноукраїнський правничий часопис*. № 1-2. 2022 С. 273-277. DOI: <https://doi.org/10.32850/sulj.2022.1-2.48>

Information about the authors:

Korniienko Maksym Viktorovich,

orcid.org/0000-0002-6420-6169

Doctor of Legal Sciences. Professor,

Vice-rector

Odesa State University of Internal Affairs

1, Uspenska str., Odesa, 65014, Ukraine

Pasko Olha Mykolaivna,

PhD in Law, Associate Professor,

Professor at the Department of Forensic Science and Psychology

Odesa State University of Internal Affairs

1, Uspenska str., Odesa, 65014, Ukraine